

AZOH: İran'ın kuzeydoğusunda yer alan ve dünyanın üçüncü büyük tuz gölü olan Urmiye gölünün küçülmeye başlaması yolunun bir aşamasında yer almıştır. Özellikle bölgede yaşayan Türklerin, gölün küçülmesi ile sosyal ve ekonomik anlamda etkilenmesi, yaşanan çevre sorununa politik bir boyutta kazandırmıştır. İran'ın kuzeybatısında yer alan Urmiye gölünün küçülmeden önce toplam alanı 4750-6100 km² arasında değişmektedir. Yaşlı oranlarının uzun yıllar ortalamasının altına düşmesi ve gölü besleyen suların kullanımı, gölün 1/3 oranında küçülmesine neden olmuştur. Aral gölü İran'ının yaşadığı bölgede, Urmiye gölünün mevcut durumu gölün akıbeti hakkında endişe yaratmaktadır.

İranlı yetkililerin ifadesine göre gölün küçülmeye başlamasının nedenleri incelendiğinde, bu duruma yüzde 85 oranında kuraklığın etkili olduğunu belirtmektedirler. Yıllık yağış oranlarının düşmesi, gölün beslenimini doğrudan etkilemiştir. Son alınan bilgilere göre gölün tuzluluk seviyesi yüzde 330 seviyesindedir. Önceki verilerin yüzde 130-160 civarında olduğu gözle alınırsa tuz konsantrasyonunun çok fazla arttığı açıkça ortadadır. Tuzluluğun artması ile yüzlerce farklı canlı türüne yaşam alanı sağlayan bölge, gün geçtikçe tabiat koruma alanı zelliğini yitirmektedir. İran, Urmiye gölünün kurumasını önlemek amacıyla Aras nehrinden ilk altı ay su pompalamayı planlamaktadır. Su transferinin gerçekleştirilmesinin planlandığı Aras nehri, Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan ve İran'ın kıyıda olduğu sınır alanıdır. İran-Ermenistan, İran-Azerbaycan arasında sınır da oluşturulan Aras nehri ile ilgili olarak İran her iki kıyıda ülkeyle ayrı ayrı olarak suyun kullanımına ilişkin ikili anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalara göre Aras nehri suları kıyıda olanlarca yüzde 50 oranında kullanılmaktadır.

Urmiye Gölüne, Aras nehrinden su aktarımı İran hükümetinin başta olumlu yaklaşmadığı bir projeydi, fakat gölde de yaşanan su sıkıntısının artması ile söz konusu fikir bir plana dönüşmüştür. Urmiye Gölünün kurtarılması için geliştirilen planlardan biri olan Aras nehri için İran'daki iki kıyıda İran Ermenistan ve Azerbaycan'ın haberi olduğunu ama su transferi için bir anlaşma imzalanmadığı, İran'ın kendi payı içerisinde suyu kullanacağını belirtmişlerdir.

Urmiye Gölünü korumak için 900 milyon doların tahsisini onaylayan, İran, Aras nehrinden su transferinin yeterli olmayacağı düşünüldüğü ile Aras nehri dışında, havzaya Kürdistan bölgesinden de su aktarmayı düşünmektedir.(bu paradan bir tümen gerçekleştirilmemiş ve tüm bir reklam amaçlı kullanılmıştır).

Su transferinin yanı sıra İran, Urmiye Gölü yakınında inşa edilmeye başlanan barajın inşasını durdurmuştur. Gölün kuruması sadece bölgenin ekonomik, ekolojik, hidrolojik dengesini bozmayacaktır, Gölün kuruması ile ortaya çıkacak tuz kütleleri, toz bulutları ile komşu havzalara taşınabilir ve çevrede yer alan su ve toprak kaynaklarına zarar verebilecektir.

Kaynak: ORSAM Su Araştırmaları Programı – Rapor No: 13, Mart 2012